

CEASLOVUL (ὠρολόγιον, часослов – „cartea ceasurilor”¹) cuprinde în sine rugăciunile din rânduiala slujbelor zilnice: Ceasurile, Vecernia, Pavecernița, Miezonoptica, Utrenia, Obednița (Typika) la care se adaugă rugăciunile dimineții și de seară, diferite tripare și condace din perioadele Octoihului, Triodului și a Penticostarului, Canoane de rugăciune, Paraclise și Acatiste și Sinaxarul.

Această carte de cult este de origine palestiniană și reflectă slujbele specifice Tipicului Mănăstirii Sf. Sava de lângă Ierusalim. Ceaslovul ne este cunoscut abia începând cu secolul al IX-lea, când pătrunde Sfântul Teodor Studitul în preia din Palestina, îl completează și-l introduce în mănăstirea sa din Constantinopol. Modificări esențiale în decursul timpului nu a suferit, doar că au început a se adăuga unele Acatiste și a apărut rânduiala Pavecerniței Mici care la început nu exista.

În decursul ultimelor șase secole, majoritatea liturghiștilor au susținut ideea că Biserica Ortodoxă, în ciclul unei zile liturgice, are șapte Laude bisericești². Însă pentru un studiu mai sistematic și mai aprofundat, noi vom încerca să prezentăm sistemul Laudelor așa cum îl întâlnim în cărțile de cult (nu doar în Ceaslov) și în istoria slujbelor noastre, și nu cum este prezentat în manualele de școală.

Biserica nu s-a legat niciodată de un anumit număr de Laude, pentru că acesta a variat în timp și în funcție de anumite tradiții locale, de la *două* – la *șase* laude³, iar mențiunea din *Psalmul 118:164* trebuie înțeleasă simbolic, ca expresie a plinătății. Șaptele liturgic nu este egal cu șaptele matematic.

Biserica (atât cea văzută, cât și cea nevăzută) Îl laudă pe Dumnezeu neîncetat, iar acest număr de 7, anume aceasta înseamnă. Sistemul de 7 Laude, în forma care îl cunoaștem astăzi este destul de târziu și s-a generalizat datorită Sf. Simeon al Tesalonicului (+1429), cunoscut pentru exagerările privind simbolismele liturgice⁴, iar mai târziu datorită Catehismelor din secolul al XVII-lea, printr-o analogie stranie cu „cele șapte Taine”, a căror număr de asemenea este o invenție scolastică.

Curios, dar nici Ceaslovul nu face vreo referire la un anumit număr al Laudelor și nici nu unește anumite Laude doar pentru a obține un anumit număr. Ceaslovul doar prezintă rânduiala a 9 Laude fără să facă o altă mențiune. Săvârșirea Laudelor se făcea după ora bizantină, iar timpul era împărțit aproximativ în 12 ore de zi și alte 12 ore de noapte (în momentul echinocțiilor), dar lungimea zilei și a nopții varia în funcție de lună și anotimp⁵, iar aceasta atrăgea după sine și schimbarea orei de săvârșire a slujbelor și chiar lungimea lor⁶.

¹ Prin „Ceasuri” se subînțeleg toate laudele Bisericii.

² Prezentarea acestui sistem, precum și istoria și explicarea fiecărei Laude în parte o putem găsi la Ene BRANIȘTE, *Liturgica Specială*, pp. 23-127.

³ A se vedea studiul nostru: *Evoluția rânduinelor tipiconale în Răsăritul Ortodox* // în rev. „Studii Teologice”, 1/2006.

⁴ Cf. *ICLB*, pp. 351-366, și mai ales cele 4 puncte de la p. 365.

⁵ A se vedea indicațiile din Minei, Sinaxare sau Calendare, unde este indicată lungimea zilei și a nopții pentru fiecare lună în parte. Bineînțeles, acele mențiuni nu sunt întâmplătoare în Mineiele și Sinaxarele noastre.

⁶ Aceasta e valabil mai ales în cazul Privegherilor de noapte unde, Tipicul Mănăstirii Sf. Sava, are prevederi deosebite pentru timpul de vară și de iarnă ale anului. Evident, în perioada rece a anului, când nopțile sunt mai lungi și era mai puțin de lucru, și slujbele trebuiau să fie mai lungi.

Deci, astăzi avem următorul sistem de 9 Laude, împărțit în trei cicluri, a câte trei Laude⁷:

1. Ceasul IX	}	ciclul de seară
2. Vecernia		
3. Pavecernița		
4. Miezonoptica	}	ciclul de dimineață
5. Utrenia		
6. Ceasul I		
7. Ceasul III	}	ciclul de zi
8. Ceasul VI		
9. Obednița / Liturghia		

Observăm că în fiecare ciclul este câte o laudă mai importantă (marcată cu bold / text îngroșat) și că *Ciclul de zi* se încheie cu **Liturghia** sau, mai ales în Postul Mare, cu Obednița. Nu e clar însă de ce Obednița este scoasă din sistemul de 7 Laude, iar Ceasul I a fost comasat cu Utrenia doar pentru a ieși numărul de 7.

Cele două Laude importante: **Vecernia** și **Utrenia** au fost din totdeauna prezente în rânduiala slujbelor: atât la monahi cât și la mireni. Astăzi ele sunt considerate Laude obligatorii (la care trebuie să fii prezent) pentru a sluji Liturghia sau a te împărtăși cu Sfintele Taine. Celelalte însă, sunt considerate Laude exclusiv monahale (mai ales Pavecernița și Miezonoptica) și, în majoritatea Bisericilor Locale, ele nu sunt obligatorii pentru mireni. Doar în Biserica Rusă, și nu peste tot, Ceasurile se citesc după toată regula tipiconală chiar și în parohii.

Este normal ca șirul de Laude să fie încununat de Liturghie („lauda laudelor”) pentru că și evreii numărau momentele de aducere a jertfelor printre laudele simple, iar Laudele creștine își au originea anume în cultul iudaic. Este adevărat că Liturghia, în prezent, nu face parte din Ceaslov (unde sunt celelalte Laude / Ceasuri), dar aceasta pentru că în vechime, monahii, în cea mai mare parte nehirotoniți, nu puteau face Liturghia și o înlocuiau cu Obednița la care, uneori, monahii se împărtășeau singuri cu Daruri Înaintesfințite. Deci nu întâmplător anume din rânduiala Obedniței, Liturghia a împrumutat cele 3 Antifoane care inițial erau altele, și finalul: *Fie numele Domnului binecuvântat...* cu Psalmul 33, iar în cadrul Obedniței avem Crezul (care se rostea înaintea împărtășirii), rugăciunea *Slăbește, lasă, iartă...* ca pregătitoare de împărtășire, apoi *Să se umple gurile noastre...* de după împărtășire etc⁸.

Deci când vorbim de Obedniță, de fapt ne referim la o „liturghie fără preot” a monahilor. Și astăzi, mai ales în mănăstirile de maici unde nu este preot, în locul Liturghiei se săvârșește Obednița, numai că fără împărtășire.

⁷ Și aici se pot găsi anumite simboluri, mai ales dacă de gândim la *Ierarhia Cerească* a lui Pseudo-Dionisie Areopagitul.

⁸ Toate aceste schimbări se datorează, în special, tradiției tipiconale studite. Datorită acesteia, Ceaslovul monahal savait devine aplicabil și în mănăstirile de oraș, iar mai târziu, chiar și în catedrale și parohii, bineînțeles, suferind anumite schimbări.

Astăzi, noi nu putem să fixăm (și să studiem) un număr al Laudelor bisericesti, doar în baza Ceaslovului savait pe care l-am moștenit, mai ales că acesta are foarte mult lipsuri în organizarea și conținutul lui. De aceea, BOR a editat *Catavasierul* (numită la greci: Εγκόλπιον τοῦ ἀναγνώστου⁹ sau Συλλειτουργικόν¹⁰), ca o carte care să împlinească lipsurile Ceaslovului, dacă ne uităm la aceasta prin prisma tipicului practicat astăzi, fie el și neoficial¹¹.

Deci, depășind numărările simbolice ale Laudelor bisericesti, ar trebui să vorbim de 3 Laude generale, valabile pentru toți, și alte 6 Laude (în total 9) valabile doar pentru monahi, iar opțional și pentru mireni. Considerăm că aceasta abordare ne va ajuta mai mult în studiul liturgic de mai departe.

⁹ Tipărit de editura oficială a Arhiepiscopiei Atenei deja în mai multe ediții, începând cu anul 1961.

¹⁰ Cea mai renumită este ediția tipărită de Mănăstirea „Simonos Petras” din Athos, 1997, 284 pag.

¹¹ Poate că chiar s-ar impune editarea unui „Ceaslov catedral și parohial” care să răspundă rigorilor și cerințelor liturgice de astăzi.